

UDK: 338.48-52(497.11Valjevo)| DOI:10.5937/etp2303140S

Datum prijema rada: 13.9.2023.

Datum korekcije rada: 21.9.2023.

Datum prihvatanja rada: 27.9.2023.

EKONOMIJA

TEORIJA I PRAKSA

Godina XVI • broj 3

str. 140–157

STRUČNI RAD

ORGANIZACIJA SPORTSKO– REKREATIVNOG TURIZMA GRADA VALJEVA

Selenić Uroš¹

Gavrilović Ana²

Sažetak: Predmet rada bio je sportsko-rekreativni turizam sa ciljem da se ukaže na to kakve su trenutne, ali i nove mogućnosti za razvoj ovog oblika selektivnog turizma u Valjevu. Fokus je bio na kvalitetnom opisu i prikazu turističke, sportske infrastrukture, postojeće ponude sportsko-rekreativnih sadržaja i manifestacija u ovom gradu. Pri izradi rada korišćene su metode posmatranja, intervjua, analize dokumenata sa osvrtom na analizu internet stranica i istorijskog istraživanja. Zaključak je da Valjevo poseduje sportske klubove, zahvaljujući kojima postoji mogućnost rekreacije i posete različitim manifestacijama tokom boravka turista u samom gradu, ali da su najveći nedostaci daljeg razvoja selektivnog oblika turizma, kakav je sportsko-rekreativni turizam, zapravo smeštajni kapaciteti i zastarela sportska infrastruktura.

Ključne reči: sportski turizam / sportsko–rekreativni turizam / Valjevo / selektivni oblici turizma.

---

¹ Fakultet za sport, Univerzitet „Union – Nikola Tesla“, Narodnih heroja 30/I, 11 070 Novi Beograd, Srbija, e-mail: uros.selenic@fzs.edu.rs

² Fakultet za sport, Univerzitet „Union – Nikola Tesla“, Narodnih heroja 30/I, 11 070 Novi Beograd, e-mail: ana.gavrilovic@fzs.edu.rs

UVOD

Aktuelne i savremene tendencije do sada su pokazale da turistički centri postaju centri učešća gostiju, najčešće aktivnog, u datim sportskim aktivnostima. Na taj način sportski i rekreativni sadržaji utiču na izbor turističke destinacije (Čolić, Gavrilović, Selenić, 2022). Valjevo je samo jedan od gradova, koji zbog svojih prirodnih, ali i kulturno-istorijskih spomenika, crkava i manastira, sâm po sebi predstavlja uopšteni potencijal za razvoj turizma. Istorijski gledano, pisani tragovi o ovom gradu datiraju još iz 1393. godine (Krivošejev, 2012). Osim što su se u prošlosti na ulicama Valjeva vodile borbe za oslobođenje, što potvrđuju različiti spomenici podignuti u čast narodnim herojima (Stjepan Filipović, Dragojlo Dudić itd.), vekovima su se razvijali i specifični oblici turizma. Počevši od prirodnih resursa, koji se ogledaju u reci Gradac, preko arhitekture zgrada, koji upravo ukazuju na kulturno-istorijsko nasleđe, pa sve do sportskih klubova, organizacije različitih manifestacija, takmičenja i turnira, koji i te kako mogu biti značajni u brendiranju određene turističke atrakcije (Selenić, 2021). Kako su savremene tendencije selektivnog turizma kao pojava izuzetno važne za obavljanje bilo kakve turističke delatnosti, tako se i ukazuje na to da je turizam prešao razvojni put od masovnosti do individualnosti, a upravo je u istoj značajna potreba za selektivnim turizmom (Marinović, 2012). Postoje različiti pristupi u teoriji, tj. tretiranju selektivnog turizma. Jedan od njih je vezan za autora Vlatka Jadrešića (2001), koji je, između ostalog, apostrofirao definiciju selektivnog turizma kao savremenog oblika, koji daljom klasifikacijom dobija na značaju, individualnosti i specifičnosti, a u skladu sa kvalitetom usluge i izvornim identitetom na određenoj lokaciji ili području.

Cilj ovog rada bio je da se ukaže na to kakve su trenutne, ali i nove mogućnosti za razvoj sportsko-rekreativnog turizma Valjeva. Težište je bilo na što kvalitetnijem opisu i prikazu turističke, sportske infrastrukture, postojeće ponude sportsko-rekreativnih sadržaja i manifestacija ovog kraja.

Kako ovaj rad sadrži izmenjeni deo master rada *Komunikacioni aspekt turističkih potencijala i sportsko-rekreativnog turizma valjevskog kraja* (Selenić, 2021), a u nedostatku relevantnih istraživanja na ovom području, pri izradi su korišćene sledeće metode naučnog istraživanja: metod posmatranja, kao prauzorni metod naučnog istraživanja, metod intervjua, metod analize dokumenata sa posebnim osvrtom na analizu internet

stranica i metod istorijskog istraživanja, kao metoda koja se zasnivala na arhivskim podacima, sekundarnim izvorima, evidencijama i sećanjima (Ristić, 2016).

Sportski turizam

„Sport i rekreacija, kao jedan od motiva turističkih putovanja, imaju više uloga” (Tomić – Hrabovski, 2008). Na sportska takmičenja putuju učesnici (sportisti, sudije i menadžeri), ali i publika, zbog učestvovanja ili posmatranja. Važno je napomenuti da su motivi u takvim vrstama putovanja tačno određeni, usled čega se prepoznaje i specifičan oblik turizma, prepoznatljiv kao sportski turizam. Polazeći od činjenice da organizacija velikih takmičenja ostavlja jake uticaje na mesto održavanja istog, može da se izvuče zaključak da turista ne može da ima samo pasivnu (ili posmatračku ulogu), pogotovu u savremenom sportu. Tako je savremeni sport i postao izuzetno bitan sadržaj boravka na određenoj destinaciji, pa putnici (turisti) imaju priliku i da aktivno učestvuju u različitim sportskim aktivnostima (Tomić Hrabovski, 2008). Naravno, pri čemu je u fokusu da sport ne podrazumeva samo bilo koji vid fizičkog vežbanja, već bilo koju aktivnost, uglavnom sa nekim ciljem, koja ima zabavnu ulogu (Gavrilović, 2019). Početke ovakvog oblika turizma trebalo bi tražiti u antičkoj Grčkoj. Pre svega, jer je još tada sportista bio posmatran kao ideal u psihofizičkom smislu. Naime, baš tada je i održavano jedno od većih sportsko-turističkih takmičenja – Olimpijske igre na Peloponezu. Praveći paralelu, barem iz današnje definicije sportskog turizma, primećuje se da su, pored učesnika, tada bili prisutni i posetoci, tj. publika (Gavrilović, 2020). U teoriji je veće zanimanje za sportski turizam počelo u Velikoj Britaniji tek 1986. godine, pošto je u tom periodu održana prva konferencija na kojoj je razmatrana uloga sporta u turizmu (Laaksonen, and others, 2002). Kao jedan od najznačajnijih događaja u razvoju sportskog turizma navodi se Prva svetska konferencija za sport i turizam, koja je organizovana u saradnji između Međunarodnog olimpijskog komiteta (International Olympic Committee) i Svetske turističke organizacije (World Tourism Organisation) u Barseloni 2001. godine (Gavrilović, 2020). Ipak, već danas podrazumeva karakterističnu tržišnu nišu, koja obuhvata različite podvrste turizma, kao što su navijački, takmičarski, rekreativni, avanturistički, adrenalinski, prirodnjački, a u pojedinim destinacijama čak i zdravstveni turizam (Hudson, 2003). S

druge strane, evidentno je da ne postoji samo jedna i sveobuhvatna definicija sportskog turizma. Zato je još početkom 80-ih godina identifikovano više vrsta sportskih aktivnosti, kao što su turizam sa sportskim sadržajem, aktivan i pasivan turizam, zavisno da li učestvujete kao sportista ili posmatrač, ili turizam sportskih događaja, ukoliko uzmete učešće u organizaciji nekog takmičenja (Glyptis, 1982).

Podjednako važan termin u ovom radu je rekreativni turizam, koji predstavlja aktivnosti, uglavnom namenjene pasivnom ili aktivnom odmoru ljudi (Ilić, Mijatović, 2006). U okviru rada pažnja je posvećena i aktivnom turističkom angažmanu u obavljanju aktivnosti, koji se razlikuje od klasičnog ili takmičarskog sporta. Dakle, to podrazumeva putovanje na određenu turističku destinaciju u kojoj je u manjoj ili većoj meri uključen sport. Kolika je korelacija sporta i rekreacije, pokazuje i to da su u ponudama turističkih destinacija iznajmljivanje sportskih objekata i opreme, pohađanje različitih škola sporta, takmičenja i druge sportsko-zabavne atrakcije (Gavrilović, 2020). No, jedan od preduslova za sportsko-rekreativni turizam bilo kojeg kraja je dovoljan broj kvalitetnih, ali i opremljenih sportskih objekata. Kako zatvorenih, koji podrazumevaju hale, bazene i druge objekte, tako i otvorenih, koji se, između ostalog, ogledaju u trim i biciklističkim stazama, ili skijalištima i planinarskim stazama, ukoliko je reč o avanturističkom turizmu na planinama (ib.).

Na kraju, bitne su i specifičnosti turizma manifestacija, pogotovu na lokalnom nivou. On se može posmatrati kroz socijalizaciju lokalnog stanovništva i posetilaca, odnosno turista. Idealan rezultat je postojanje mogućnosti da manifestacija preraste u tradicionalnu, istovremeno dobivši neku autentičnost, koja će praktično da izdvaja tu turističku ponudu ispred drugih. Takođe, otvara se tako i mogućnost da se razvijaju određene destinacije, bez obzira na to da li imaju prirodne ili neke druge atrakcije koje će privući pažnju i izdvojiti se na tržištu. S druge strane, nema sumnje i da je turizam povezan sa manifestacijama, najčešće na uzak način, jer su gotovo nezamislive turističke ponude bez bilo kakvih manifestacija (Vrančić, 2016). Izvesno je da turizam manifestacija, koji se može pronaći u svakom od selektivnih oblika turizma, sa sobom, pored pozitivnih, donosi i negativne strane, pogotovu ukoliko se naruši priroda, najčešće bacanjem smeća, odnosno ako se lokalno stanovništvo žali na buku, nedolično ponašanje, pa čak i vandalizam u njihovom gradu (ib.). Svakako ne može da se ospori da organizacijom sportskih događaja, i pored loših strana, raste i ponuda, tj. broj turističkih destinacija koje nude

sportski proizvod, upravo kroz sportsko–rekreativni turizam (Marinović, 2020). Naime, načelno postoje dva sistema ponude, barem kada je reč o oblasti sporta i sportskog turizma. Prvi sistem ponude je ekonomski primat i uslužna delatnost, dok se drugi sistem ponude odnosi na deo koji podrazumeva miks kulture i sporta, pri čemu je poseban značaj da sport uključuje pogodnosti u odnosu na aktivno učešće u kulturnoj praksi i njenoj turističkoj formi kao specifičnosti (Schwark, 2007). Drugim rečima, porast ponude se zapravo odnosi na hotele, turističke organizacije ili udruženja koje organizuju ture, poput biciklističkih, pešačkih itd. i sportske klubove koji mogu organizovati turističke ture, kao što je npr. poseta stadionu ili nekim drugim znamenitostima određenog kraja (ib.).

Turistički potencijali

Pojam turističkog potencijala se u ovom radu odnosi na mogućnost da određena lokacija postane privlačna za turiste (Yan, Gao, Zhang, 2017). U skladu s tim, turistički potencijal zapravo podrazumeva „ukupnost prirodnih, kulturnih, istorijskih i socio-ekonomskih pozadina za organizaciju turističke delatnosti na određenom području” (ib., str. 355). Međutim, prilikom pravljenja planova za razvoj različitih oblika turizma posebna pažnja trebalo bi da se obrati na operativne faktore, kao što su usluga, smeštajni kapaciteti, i infrastruktura, odnosno sama mogućnost određenog lokaliteta da iskoristi raspoloživi potencijal (ib.). Samim tim, sportsko-rekreativni turistički potencijali Valjeva razvrstani su u pet kategorija: sportski klubovi, manifestacije, infrastruktura, mogućnost priprema sportista i smeštajni kapaciteti.

Identifikacija sportskih klubova i turista

Sportski klubovi mogu da imaju presudnu ulogu u izboru turista da posete određenu destinaciju. Pre svega, izuzetno je bitan odnos koji može postojati na relaciji između putnika (turiste) i sportskog kluba, čak i kada to iziskuje putovanja na velike udaljenosti (Smith, Stewart, 2007). Iako stvaranje takvog odnosa podrazumeva identifikaciju određenog broja faktora, među značajnijima u čitavom tom procesu su navijačka opredeljenost ka određenom klubu, potom faktori koji u krajnjem slučaju determinišu motivaciju turista (navijača) da poseti određenu destinaciju na kojoj se nalazi klub i na kraju su važni faktori koji podrazumevaju da se

turista (navijač) tim putovanjem identifikuje sa klubom čime može samo još više da poveća privrženost (ib.).

U Valjevu su osnovani sportski klubovi u 24 grane i svi su članovi Sportskog saveza Valjeva. Najviše je fudbalskih ekipa (28), što je i očekivano, ukoliko je poznato da je ta igra decenijski i najpopularnija u gradu. Fudbalski klub Budućnost-Krušik, koji je nastao fuzijom između pomenutih timova 2014. godine, član je Srpske lige – Zapad i tim iz ovog kraja koji se najviše istakao svojim rezultatima.³ Prema podacima Sportskog saveza Valjeva i Fudbalskog saveza Valjeva, dobijenim kroz intervju i upite tokom istraživanja, odnosno metodama analize dokumenata sa posebnim osvrtom na analizu internet stranica, istorijskog istraživanja i posmatranja, aktivni su i drugi kolektivi kao što su: Radnički (Valjevo), Mladost (Dračić), Divci, ZSK (Valjevo), Senjak (Valjevo), Brđanac (Valjevo), Kolubara 2 (Valjevo), Iskra, Osečina, Junior Novo naselje (Valjevo), Lukavac, Jadar 2013 (Valjevo), Milenko Pavlović (Gornje Crniljevo), Dračić 2018, Polet (Valjevo), Žabari, Rakac Stave, Tešnjari (Valjevo), Mali Korak (Oglađenovac), Mladost (Valjevski Kamenica), Bujačić, Ribnikar, Beloševac (Valjevo), Kotešica, Povlen (Brezovica), Zadrugar (Lajkovac), Sloga (Valjevo) i Omladinac (Valjevo), koji se u trenutku pisanja rada ugasio (Selenić, 2021). Košarkaški klub Metalac, pored fudbalskog, ima dugu tradiciju u valjevskom sportu koja seže do 1948. godine. Tokom istorije je menjao imena zbog sponzorstava, ali je ostao prepoznatljiv po današnjem nazivu. Jedan od najboljih perioda imao je u Jugoslaviji, Srbiji i regionu, među kojima se izdvaja učešće u ABA ligi i osvajanje šestog mesta.⁴ Trenutno je učesnik Košarkaške lige Srbije. Toliko bogatu istoriju nemaju Student, Radnički i Valjevski, ali se nalaze na košarkaškoj mapi Srbije u nižim ligama ili u takmičenjima mlađih kategorija (Selenić, 2021).

Ženska odbojka se dugo praktikuje u Valjevu, pa je važan deo sportske istorije. Najstariji je istoimeni klub, koji je osnovan 1975. godine. U prethodnih nekoliko sezona dobre rezultate beleži i Srbijanka 014, dok je jedini predstavnik muške odbojke VA 014.⁵ Prema podacima Sportskog saveza Valjeva, dobijenim imejlom na upit tokom istraživanja za master

---

³ Grad Valjevo (2021, Januar 12). Fudbal, Preuzeto sa: <https://www.valjevo.rs/fudbal/>.

⁴ Košarkaški klub Metalac (2021, Januar 15), Istorijat, Preuzeto sa: <https://www.kkmetalac.org.rs/istorijat/>.

⁵ Grad Valjevo (2021, Januar 17). Odbojka, Preuzeto sa: <https://www.valjevo.rs/odbojka/>.

rad (Selenić, 2021), zastupljene su i druge sportske grane. Tako u Valjevu, zahvaljujući vaterpolu, plivanju, rukometu, atletici, triatlonu, rvanju, boksu, karateu, futsalu, gimnastici, streljaštvu, karumu, tenisu, planinarenju, šahu i drugim kolektivima, postoji mogućnost rekreiranja i u drugim sportskim granama. Među pomenutim klubovima ističu se: Valis i Valjevo (vaterpolo), ORK Metalac 2015, Metalac 2015 i Škola rukometa VA Handball (rukomet), RB i Bezbednost (futsal), Metalac (boks), Mladost i Valjevac (rvanje), Železničar (stoni tenis), Valis (plivanje), Valjevo (gimnastika), Zvezda i KK 014 (karate), Metalac (atletika), ATP (triatlon), Valjevac (indijski bilijar), VŠK Sveti Nikolaj, Krušik i VŠK 2005 (šah), Sputnjik, Vila Gala i Bogoljub Milovanović (biciklizam), SD Ratomir Vasiljević Rata i Valjevo 1880 (streljaštvo), Tim Avako (automobilizam), Slajs i Metalac (tenis), Vukodlaci (američki fudbal), Krušik i Mister Big (bodi bilding), Povlen (planinarstvo) i Aero klub.

Upravljanje i organizacija različitih manifestacija⁶

Organizacija različitih manifestacija, među kojima se podrazumevaju i sportski događaji, trebalo bi da ima važnu ulogu u razvojnim planovima jedne turističke regije (Getz, 2008). Posebno se značaj organizacija manifestacija, u ovom slučaju sa sportom kao primarnim motivom, ogleda u tome da se upravo u upravljanju događajima može pronaći potencijalno tržište koje je ujedno primamljivo turistima (ib.). Počevši od takmičenja u profesionalnom i amaterskom sportu, pa sve do rekreativne uloge kada sport postaje zabava ili igra (ib).

Zahvaljujući klubovima, granskim savezima i entuzijazmu pojedinaca, organizuju se i različite manifestacije u Valjevu. Letnja basket liga je samo jedna u nizu, koja se poslednjih godina održava na otvorenim terenima Sportsko–rekreativnog centra „Student“, od pionirske do veteranske kategorije.⁷ Sportska hala „Valis“ je domaćin tradicionalnog Novogodišnjeg turnira u malom fudbalu, čija istorija datira iz 1975.⁸ Pre

---

⁶ U izradi ovog dela rada primenjene su metode analize dokumenata sa posebnim osvrtom na analizu internet stranica i istorijskog istraživanja.

⁷ Patak (2021, Januar 16). Počinje Letnja basket liga, Preuzeto sa: <https://patak.co.rs/pocinje-letnja-basket-liga/>.

⁸ Patak (2021, Januar 16), Skoro 130 ekipa na Novogodišnjem turniru u malom fudbalu, Preuzeto sa:

pet godina je pokrenut i Valjevski polumaraton, koji je doživeo prvo izdanje u 2018, ali se trenutno više ne održava.⁹ Ništa manje nisu značajni ni turniri mlađih kategorija u organizaciji vaterpolo klubova.¹⁰ A da Valjevo ne zaboravlja ni sportske stručnjake, pokazuju i memorijali u čast odbojkaškog trenera Miroslava Aksentijevića¹¹ i rukometnog stratega Nikole Jevremovića – Gužve, uz učešće beogradskih večitih rivala, Crvene zvezde i Partizana, kao i šabačke Metaloplastike.¹² Festival MMF je primer na koji način može da se razvija turistički potencijal, pogotovo na planini Divčibare. Više od 2.500 ljudi posetilo je planinsko-muzički festival i uživalo u kreativnim radionicama, nauci, sportu i avanturi tokom jednog od izdanja, inače održanog 2018.¹³ Takođe, Sportski savez Valjeva (Selenić, 2021) direktno ili u saradnji sa drugim klubovima i krovnim organizacijama realizuje sledeće gradske manifestacije: Svetosavsku trka (atletika), Memorijal generala Đukića (atletika), Trku na reci Gradac (atletika), Međunarodni juniorski košarkaški turnir, Košarkaški turnir veterana, Turnir košarkaša u kolicima, Seoske olimpijske igre, Memorijal Selimira Manojlovića (šah), Sportsku manifestaciju Izbor sportiste godine, Sportske igre mladih, Evropsku nedelju sporta i Dane pešačenja.

Infrastruktura kao komponenta efektivnog funkcionisanja¹⁴

Kako je nivo turističke infrastrukture postao obeležje klasterizacije turizma, neophodno je turističke potencijale procenjivati i na osnovu postojeće infrastrukture (Lubov and others, 2016). Naime, upravo je turistička infrastruktura glavna komponenta koja utiče na efektivno funkcionisanja turističkog tržišta u određenom regionu (ib.).

<https://patak.co.rs/skoro-130-ekipa-na-novogodisnjem-turniru-u-malom-fudbalu/>.

⁹ VA014.info (2021, Januar 17). Prvi valjevski polumaraton, Preuzeto sa: <https://va014.info/prvi-valjevski-polumaraton/>.

¹⁰ Vaterpolo vesti (2021, Januar 21). U Kragujevcu i Valjevu polufinalni turniri Kupa Srbije za 15-godišnjake, Preuzeto sa: <https://www.vaterpolovesti.com/2018/02/27/kragujevcu-valjevu-polufinalni-turniri-kupa-srbije-15-godisnjake/>.

¹¹ Patak (2021, Januar 18). Memorijalni turnir u znak sećanja na Miroslava Aksentijevića, Preuzeto sa: <https://patak.co.rs/memorijalni-turnir-u-znak-secanja-na-miroslava-aksentijevica/>.

¹² Patak (2014). Turnir „Nikola Jevremović – Gužva” (31.1.2014), dostupno na: <https://patak.co.rs/turnir-nikola-jevremovic-guzva/>. Posećeno: 20.1.2021.

¹³ Kolubarske.rs (2021, Januar 20), Još bolji MMF, Preuzeto sa: <https://www.kolubarske.rs/sr/vesti/valjevo/7770/>.

¹⁴ U izradi ovog dela rada primenjene su metode analize dokumenata sa posebnim osvrtom na analizu internet stranica i istorijskog istraživanja.

Sportska hala „Valis”, koja se naziva i Hala „15. septembar”, predstavlja trošno zdanje izgrađeno 1972. godine, kapaciteta do 2.500 gledalaca. Nastala je u momentu kada su košarkaši Metalca igrali u Prvoj ligi Jugoslavije, pa je na otvoreni teren podignut krov, čime su ispoštovani propisi takmičenja u tom rangu.¹⁵ Poslednja je napravljena dvorana SRC „Student”, ili Akademija „Miloš Teodosić”, kako je još nazivaju, po bivšem kapitenu košarkaške reprezentacije Srbije, koji je rodom iz Valjeva. Pokazala je funkcionalnost, bez obzira na to što je kapacitet svega 18 sedećih mesta. Glavni razlog ogleđa se u tome da većina košarkaških i odbojkaških klubova koristi, ili je u nekom momentu koristilo, ovaj objekat za treniranje i odigravanje utakmica. U sklopu hale, koja je izgrađena 2012, nalazi se i otvoren košarkaški teren „Student”, koji bi u narednom periodu trebalo da se rekonstruiše.¹⁶ Kompleks SRC „Petnica” zadovoljava potrebe profesionalnih sportista i građanstava, kao i potencijalnih turista. Na desetak kilometara od Valjeva, nalaze se četiri bazena koja odgovaraju održavanju vaterpolo i plivačkih takmičenja, barem po dužini, širini i dubini, tereni za odbojku na pesku, mali fudbal, fudbal na pesku, basket, košarku i stoni tenis.¹⁷ Takođe, prema podacima Ustanove za fizičku kulturu „Valis”, objekte Sportsko-rekreativnog centra „Peti puk” koristi oko 140 takmičara FK Radnički, 20 atletičara Metalca i 50 pripadnika Vojske Srbije.¹⁸ Pored fudbalskog stadiona i atletske staze, stanovnici istoimenog naselja, ali i turisti, mogu da koriste asfaltirane terene za košarku i tenis. U gradu je najveći broj fudbalskih stadiona (terena) – 18 (Institut za transfer tehnologije, 2002). Budućnost – Krušik na raspolaganju ima dva, a jedan od njih je „Park pećina”, inače izgrađen 1920. i „Krušik”, koji je u vlasništvu istoimene fabrike. Ekipe koje igraju niže rangove doprinele su da infrastruktura bude bogatija za terene u Novom Naselju, Belom Polju, Popučkama, na Senjaku i pored reke Gradac, ali ovde bi trebalo naglasiti da oni ne ispunjavaju standarde za učestvovanje u Super ligi ili Prvoj ligi i isključivo su namenjeni amaterskom nivou

---

¹⁵ Valis.rs (2021, Januar 21), Hala sportova Valjevo, Preuzeto sa: <http://valis.rs/hala-sportova-15-septembar/>.

¹⁶ Valis.rs (2021, Januar 22), Hala sportova i otvoreni tereni „Student”, Preuzeto sa: <http://valis.rs/hala-sportova-i-otvoreni-tereni/>.

¹⁷ Valis.rs (2021, Januar 22), SRC „Petnica”, Preuzeto sa: <http://valis.rs/src-petnica/>.

¹⁸ Valis.rs (2021, Januar 22), Sportsko rekreativni centar „Peti puk”, Preuzeto sa: <http://valis.rs/stadion-5-puk/>.

fudbala.¹⁹ Aktivan odmor može da se provede i igranjem tenisa. Klubovi Slajs i Metalac nude terene sa šljakom i betonom. Slajs se tokom letnjeg i zimskog perioda oslanja na zatvoreni objekat, koji po potrebi može da se iskoristi za igranje malog fudbala i tenisa.²⁰ Dvorana Sportskog društva Partizana (poznata i pod nazivom Dom sporta „Generala Svetomira Đukića”),²¹ koja je krajem 2022. godine rekonstruisana, služi za rekreaciju, igranje malog fudbala, ali ga koriste i valjevski klubovi. Izgradnjom hotela „Omni” dobijena je nova infrastruktura u vidu dve sportske sale, kuglane, prostorije za igranje stonog tenisa i terena za mali fudbal. Identično važi i za Hotel „Crni Vrh” na Divčibarama, koji je otvoren 2019., a poseduje dvoranu i tri terena – od kojih je jedan kombinovani za više sportova, dok su ostali namenjeni za fudbal i košarku.²²

Resursi sportsko-rekreativnog turizma

Prirodni resursi u Valjevu i okolnim mestima omogućili su organizovanje sportskih priprema. Posebno je značajna planina Divčibare, koja zajedno sa Maljenom predstavlja deo tzv. Valjevskih planina (Novaković Vuković, Eremija, 2020). Naime, postalo je kolokvijalno da profesionalnim sportistima pre početka napornih sezona prijaju visinske pripreme na različitim planinama. Izgradnjom i otvaranjem Hotela „Crni vrh” dodatno su porasli turistički potencijali, a da je već u prvoj godini ispunio očekivanja, potvrdilo je gostovanje fudbalera Crvene zvezde i mlađih reprezentativnih odbojkaških selekcija, koji su za bazu izabrali baš Divčibare. Privlačnost raste zbog infrastrukture, koju podsećanja radi čine dvorana i tri terena, pa je namenjena i košarkašima. Nezaobilazni su i sadržaji vezani za skijanje, zbog čega je jedan od potencijala ski staza „Crni vrh” (dužine 850 metara), koja se nalazi na nadmorskoj visini od 1.091 metar (Selenić, 2021), čime se gosti mogu oprobati i u adrenalinskom turizmu. Moguća je i organizacija priprema vaterpolista i plivača u SRC

---

¹⁹ Valis.rs (2021, Januar 25), Fudbalski stadion „Park Pećina”, Preuzeto sa: <http://valis.rs/stadion-park-pecina/>.

²⁰ Srbijasport.net (2021, Januar 25), U Valjevu danas kreće Slajsov fjučers, Preuzeto sa: <https://www.srbijasport.net/n/18406/u-valjevu-danas-krece-slajsov-fjucers>.

²¹ Valjevo na dlanu (2023, Mart 15), Završena rekonstrukcija Doma sporta „Generala Svetomira Đukića”, Preuzeto sa: <https://valjevonadlanu.rs/2023/03/13/zene-u-biznisupowered-by-biznis-rs/>.

²² Divčibare.info (2021, Januar 30), Otvoren Hotel „Crni Vrh” na Divčibarama, Preuzeto sa: <http://hotelcrnivrh.rs/sport/>.

„Petnica”, uz korišćenje četiri bazena koji odgovaraju uslovima za takmičenje u navedenim sportskim granama. Banja Vrujci, koja se nalazi na 20 kilometara od Valjeva, izdvaja se zbog čistog vazduha i eventualne rehabilitacije. Hotel „Vrujci”, kao spona između spa, velnesa centra i rekreacije, raspolaže zatvorenim i otvorenim bazenima – dečji, poluolimpijski i olimpijski. Park „Pećina”, blizu samog centra Valjeva, pogodan je za kondicione pripreme i koriste ga lokalni klubovi. Praktičan je zbog solidne infrastrukture, terena za mali fudbal i basket, teretane na otvorenom i staze za trčanje, koja je svima na raspolaganju bez ikakve finansijske naknade. Netaknuta priroda i vazduh čine ga korisnim i za kratke šetnje rekreativaca. U neposrednoj blizini nalaze se šljakasti i betonski tereni Teniskog kluba „Metalac” i stadion Fudbalskog kluba „Budućnost – Krušik 2014” (ib.).

Smeštajni kapaciteti kao odrednica zadovoljstva²³

Osim što je neophodno da postoji odgovarajuća infrastruktura za razvoj sportskog turizma, jedna od ključnih odrednica kako bi se poboljšalo zadovoljstvo turista, sâmim time i nove posete u budućnosti, jeste i kvalitet usluge (Chin and others, 2018). Na taj način i kvalitet smeštajnih kapaciteta, pored zadovoljstva turista zbog boravka u istom, utiče na to da li će se turisti ponovo vratiti u hotel (ib.).

Hotel „Omni” otvoren je u februaru 2012. godine i nalazi se blizu reke Gradac. Raspolaže sa dva apartmana, 33 sobe, 35 smeštajnih jedinica i 56 ležajeva. Sve sobe imaju televizor, internet konekciju, sobno posluživanje tokom celog dana. Hotel poseduje parking, a u njemu postoji mogućnost korišćenja teretane, kuglane, dve sportske i dve svečane sale. Sa radom je počeo i spa centar (2017. godine), obezbedivši gostima da se opuste u sauni, slanoj sobi, turskom kupatilu, džakuziju i bazenu, koji je napunjen vodom iz Banje Vrujci.²⁴ Hotel „Grand” nalazi se u centru Valjeva, u samoj pešačkoj zoni. Samo ga most deli od čaršije Tešnjara i u neposrednoj blizini su zgrade Narodnog muzeja, Moderne galerije, Muselimovog konaka i

---

²³ U izradi ovog dela rada primenjene su metode analize dokumenata sa posebnim osvrtom na analizu internet stranica i istorijskog istraživanja.

²⁴ Omnientar.rs (2021, Januar 25), Hotel „Omni”, Preuzeto sa: <https://omnientar.rs/hotel-omni/>.

kulturno–istorijski spomenici. Na raspolaganju je 80 ležajeva u 30 soba i pet ekskluzivnih apartmana.²⁵ „Zdravljak” (In Park vila i spa) je novi objekat, koji je smešten u ambijentu parka „Pećine”. U ponudi su jednokrevetne sobe, dvokrevetne sobe, dvokrevetne sobe sa sofom i dvokrevetne sobe sa džakuzijem. U sklopu se nalazi i restoran, koji je kapaciteta do 70 mesta i dečja igraonica od 110 kvadratnih metara.²⁶

Ne spada i ne ispunjava uslove da bi se smatralo hotelom, ali konačište „Bubica” već više od deset godina nudi smeštaj. Danas može da primi do 24 osobe.²⁷ Slične ponude postoje i u okviru konaka „Radović”, Hotela „Vidić” (11 soba, 21 ležaj), restorana „Rašević” i „Živojinović”. Iako se ne nalazi u samom Valjevu, smeštajni kapaciteti su veći zbog izgradnje Hotela „Crni Vrh” na Divčibarama. Ova planina nije bila u glavnom fokusu rada, ali se mora izdvojiti, uglavnom zbog blizine između ovog grada i planine, koja iznosi nešto manje od 40 kilometara. Pored Hotela „Crni Vrh”, koji je izgradio Miloš Teodosić, košarkaš i bivši kapiten reprezentacije Srbije, smeštajni kapaciteti na Divčibarama se ogledaju i u istoimenom hotelu, potom „Maljenu” i „Pepi”. Međutim, nikako se ne sme zaboraviti da je sve popularniji smeštaj u privatnim kućama i apartmanima, zbog čega je teško napraviti analizu i uvid u pravo stanje smeštajnih jedinica (Selenić, 2021).

Tabela 1. *Smeštaj na Divčibarama*

Hotel	Broj soba
Hotel „Crni Vrh”	111 soba
Hotel „Divčibare”	99 soba i 4 apartmana (250 ležajeva)
Hotel „Maljen”	60 soba (140 ležajeva)
Hotel „Pepa”	22 sobe (60 ležajeva)

Izvor: Lična arhiva autora

²⁵ Grad Valjevo (2021, Januar 25). Hotel „Grand”, Preuzeto sa: <https://www.valjevo.rs/hotel-grand/>.

²⁶ Inpark.rs. (2021, Januar 26), O nama, Preuzeto sa: <https://inpark.rs/o-nama/>.

²⁷ Bubica.co.rs (2021, Januar 27), O nama, Preuzeto sa: <https://bubica.co.rs/o-nama/>.

Ključni faktori za dalji razvoj sportskog turizma

Valjevu se nikako ne može osporiti da je osnivanjem klubova u različitim sportskim granama stvorio mogućnost da iskoristi potencijal sportsko-rekreativnog turizma. Ukoliko se na taj način posmatraju stvorene mogućnosti, nema dileme da bi mogao da razvija ovakav oblik turizma. Međutim, tokom istraživanja, ali i prezentovanja turističkih potencijala kraja, nesumnjivo je ukazano na to da postoje i nedostaci, koji bi u narednom periodu mogli da kočie razvoj Valjeva u pogledu sportsko-rekreativnog turizma. Oni se uglavnom odnose na trošnu, a pomalo i zastarelu infrastrukturu. Osim Hotela „Omni” i „Crni Vrh”, koji se nalazi na Divčibarama, u ponudama ne postoji mogućnost da putnici-turisti aktivno provedu odmor u ovom kraju. Na Divčibarama je stvorena mogućnost priprema ne samo sportista, već i atrakcija za rekreativni, avanturistički i adrenalinski turizam. Podatak iz istraživanja ukazao je na to da jedino Hotel „Omni” ima sve preduslove za organizaciju priprema, a trenutno je domaćin odbojkaškog kampa Vladimira Vanje Grbića, bivšeg reprezentativca naše države.²⁸ Glavna zamerka, pored infrastrukture, vidljiva je u smeštajnim kapacitetima. Ostali hoteli u okviru svojih ponuda nemaju na raspolaganju sale. Sâmmim tim je aktivan odmor moguće provesti na sportskoj infrastrukturi, ali samo na onoj koja je besplatna ili dostupna građanstvu na iznajmljivanje. Ono što je važno istaći za smeštajne kapacitete su i njihova brza popunjenost, posebno se to odnosi na period kada je Valjevo domaćin različitih manifestacija. Zahvaljujući istim je moguće razvijati i turizam manifestacija, pogotovu što pojedine, kao što su Svetosavska trka, Trka u čast generala Đukića i Memorijalni turnir „Nikola Jevremović – Gužva”, imaju tradiciju i privlače turiste da posete Valjevo (Selenić, 2021). Nasuprot tome, nedostatak je primetan i u sportskoj infrastrukturi, koja podrazumeva trošne objekte, a evidentno je i da ista ne ispunjava uslove za organizaciju velikih sportskih takmičenja.

---

²⁸ Omnacentar.rs (2023, Mart 15), Sportski kampovi, Preuzeto sa: <https://omnacentar.rs/sportski-kampovi/>.

ZAKLJUČAK

Kao što je napomenuto u prethodnom poglavlju, Valjevo poseduje turističke potencijale za razvoj sportsko–rekreativnog turizma, čak i ako se izuzme planina Divčibare koja se ne nalazi u sâmom gradu, ali da bi došlo do prosperiteta u ovom selektivnom obliku turizma neophodna je modernizacija, pogotovu u smeštajnim kapacitetima i sportskoj infrastrukturi, koja ne može da podrži organizaciju velikih takmičenja. U istu se ne ubrajaju takmičenja sportskih klubova u domaćim šampionatima. Međutim, zaključujemo da su sportska infrastruktura i smeštajni kapaciteti apostrofirani kao glavni nedostaci, koji ujedno sprečavaju dalji razvoj selektivnog oblika turizma. Ovaj rad nije sadržao samo kompletan i detaljan opis sportsko–rekreativnih potencijala Valjeva, koji su bili razvrstani u pet kategorija (sportski klubovi, manifestacije, infrastruktura, mogućnost priprema sportista i smeštajni kapaciteti), već se jedan od zadataka, koji se nametnuo tokom pisanja, može posmatrati i kao poziv na šta bi trebalo da se obrati pažnja, ukoliko grad na reci Kolubari ima nameru da se još više razvija u pogledu sportsko–rekreativnog turizma.

LITERATURA

1. Chin, C. H. and others (2018). The Impact of Accessibility Quality and Accommodation Quality on Tourists' Satisfaction and Revisit Intention to Rural Tourism Destination in Sarawak: The Moderating Role of Local Communities' Attitude. *Global Business and Management Research: An International Journal* 10 (2), 115 – 127.
2. Čolić, M., Gavrilović, A., Selenić, U. (2022). Sportski turizam Nacionalnog parka Tara. *Sport, mediji i biznis* 8 (1), 45–67.
3. Gavrilović, A. (2020). Menadžment u sportskom turizmu i rekreaciji. Beograd, Fakultet za sport.
4. Gavrilović, A. (2019). Uloga sporta u razvoju mladog pojedinca. *Sport, mediji i biznis* 5 (1), 16–24.
5. Getz, D. (2008). Event tourism: Definition, evolution, and research. *Tourism Management* 29, 403 – 428.
6. Glyptis, S. A., (1982): *Sport and Tourism in Western Europe*. London, British Travel Education Trust.
7. Hudsom, S. (2003): *Sport and adventure tourism*. New York, Publiciation Data.

8. Ilić, S., Mijatović, S. (2006). *Istorija fizičke kulture*. Beograd, Fakultet fizičkog vaspitanja.
9. Institut za transfer tehnologije (2002). *Sportski objekti u Srbiji: Evidencija sportskih objekata u Srbiji*. Beograd, Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije, Uprava za sport PARAL.
10. Jadrešić, V. (2001). *Turizam u interdisciplinarnoj teoriji i primjeni*. Zagreb, Školska knjiga.
11. Krivošejev, V. (2012). *Valjevo: nastanak i razvoj grada*. Valjevo, Parnas Book, Narodni muzej Valjevo, Istorijski arhiv Valjevo i Zavod za zaštitu spomenika kulture Valjevo.
12. Laaksonen, K, and others. (2002). *Proceeding: 10th European Sport Management Congress*. Jyvaskyla, University of Jyvaskyla.
13. Marinović, D. (2020). *Sportski turizam*. Diplomski rad, Pula, Fakultet ekonomije i turizma Dr. Mijo Mirković, Sveučilište Jurja Dobrile.
14. Morozova, L. and others (2016). *Ensuring the Development of Tourism in the Regions of the Russian Federation, with Account of the Tourism Infrastructure Factors*. *Indian Journal of Science and Technology* 9 (5), 1 – 5.
15. Ristić, Ž. (2016). *Objedinjavanje kvantitativnih i kvalitativnih istraživanja*. Beograd, Evropski centar za mir i razvoj (ECPD) i Univerzitet za mir Ujedinjenih nacija.
16. Schwark, J. (2007). *Sport tourism: introduction and overview*. *European Journal for Sport and Society* 4 (2), 117 – 132.
17. Selenić, U. (2021): *Komunikacioni aspekt turističkih potencijala i sportsko–rekreativnog turizma valjevskog kraja*. Master rad, Beograd, Fakultet za sport, Univerzitet Union – Nikola Tesla.
18. Smith, A. CT, and Stewart, B. (2007). *The travelling fan: Understanding the mechanisms of sport fan consumption in a sport tourism setting*. *Journal of sport & tourism* 12 (3 – 4), 155 – 181.
19. Tomić – Hrabovski, E. (2008). *Selektivni oblici turizma*. Sremska Kamenica, Fakultet za uslužni biznis.
20. Vrančić, M. (2016). *Uloga manifestacija u kreiranju turističke ponude destinacije*. Diplomski rad, Pula, Fakultet ekonomije i turizma Dr. Mijo Mirković, Sveučilište Jurja Dobrile.
21. Vuković – Novaković, M., Eremija, S. (2020). *Florističke i edafske karakteristike šuma crnog i belog bora na serpentinitu i peridotitima u Zapadnoj Srbiji*. Beograd, Institut za šumarstvo.

22. Yan, L., Gao, B. W. & Zhang, M. (2017). A mathematical model for tourism potential assessment. *Tourism Management* 63, 355 – 365.

INTERNET IZVORI

23. Bubica.co.rs (2021, Januar 27), O nama, Preuzeto sa: <https://bubica.co.rs/o-nama/>.
24. Divčibare.info (2021, Januar 30), Otvoren Hotel „Crni Vrh” na Divčibarama, Preuzeto sa: <http://hotelcrnivrh.rs/sport/>.
25. Grad Valjevo (2021, Januar 12). Fudbal, Preuzeto sa: <https://www.valjevo.rs/fudbal/>.
26. Grad Valjevo (2021, Januar 17). Odbojka, Preuzeto sa: <https://www.valjevo.rs/odbojka/>.
27. Grad Valjevo (2021, Januar 25). Hotel Grand, Preuzeto sa: <https://www.valjevo.rs/hotel-grand/>.
28. Inpark.rs. (2021, Januar 26), O nama, Preuzeto sa: <https://inpark.rs/o-nama/>.
29. Kolubarske.rs (2021, Januar 20), Još bolji MMF, Preuzeto sa: <https://www.kolubarske.rs/sr/vesti/valjevo/7770/>.
30. Košarkaški klub Metalac (2021, Januar 15), Istorijat, Preuzeto sa: <https://www.kkmetalac.org.rs/istorijat/>.
31. Omnicentar.rs (2021, Januar 25), Hotel Omni, Preuzeto sa: <https://omnicentar.rs/hotel-omni/>.
32. Omnicentar.rs (2023, Mart 15), Sportski kampovi, Preuzeto sa: <https://omnicentar.rs/sportski-kampovi/>.
33. Patak (2021, Januar 16). Počinje Letnja basket liga, Preuzeto sa: <https://patak.co.rs/pocinje-letnja-basket-liga/>.
34. Patak (2021, Januar 16), Skoro 130 ekipa na Novogodišnjem turniru u malom fudbalu, Preuzeto sa: <https://patak.co.rs/skoro-130-ekipa-na-novogodisnjem-turniru-u-malom-fudbalu/>.
35. Patak (2021, Januar 18). Memorijalni turnir u znak sećanja na Miroslava Aksentijevića, Preuzeto sa: <https://patak.co.rs/memorijalni-turnir-u-znak-secanja-na-miroslava-aksentijevica/>.
36. Patak (2021, Januar 20), Turnir „Nikola Jevremović – Gužva”, Preuzeto sa: <https://patak.co.rs/turnir-nikola-jevremovic-guzva/>.
37. Srbijasport.net (2021, Januar 25), U Valjevu danas kreće Slajsov fjučers, Preuzeto sa: <https://www.srbijasport.net/n/18406/u-valjevu-danas-krece-slajsov-fjucers>.

38. Valis.rs (2021, Januar 21), Hala sportova Valjevo, Preuzeto sa: <http://valis.rs/hala-sportova-15-septembar/>.
39. Valis.rs (2021, Januar 22), Hala sportova i otvoreni tereni „Student”, Preuzeto sa: <http://valis.rs/hala-sportova-i-otvoreni-tereni/>.
40. Valis.rs (2021, Januar 22), SRC „Petnica”, Preuzeto sa: <http://valis.rs/src-petnica/>.
41. Valis.rs (2021, Januar 22), Sportsko rekreativni centar „Peti puk”, Preuzeto sa: <http://valis.rs/stadion-5-puk/>.
42. Valis.rs (2021, Januar 25), Fudbalski stadion „Park Pećina”, Preuzeto sa: <http://valis.rs/stadion-park-pecina/>.
43. Valjevo na dlanu (2023, Mart 15), Završena rekonstrukcija Doma sporta „Generala Svetomira Đukića”, Preuzeto sa: <https://valjevonadlanu.rs/2023/03/13/zene-u-biznisupowered-by-biznis-rs/>.
44. Vaterpolo vesti (2021, Januar 21). U Kragujevcu i Valjevu polufinalni turniri Kupa Srbije za 15-godišnjake, Preuzeto sa: <https://www.vaterpolovesti.com/2018/02/27/kragujevcu-valjevu-polufinalni-turniri-kupa-srbije-15-godisnjake/>.
45. VA014.info (2021, Januar 17). Prvi valjevski polumaraton, Preuzeto sa: <https://va014.info/prvi-valjevski-polumaraton/>.

ORGANIZATION OF SPORTS AND RECREATIONAL TOURISM IN THE CITY OF VALJEVO

Uroš Selenić

Ana Gavrilović

Abstract: *The subject of the work was sports and recreational tourism to highlight the current and new opportunities for the development of a selective form of tourism in Valjevo. The focus was on providing a high-quality description and presentation of the tourist and sports infrastructure, existing offers of sports and recreational facilities, and events in this city. The methods of observation, interviews, and document analysis, with a specific emphasis on the analysis of websites and historical research,*

were used in the preparation of the paper. The conclusion is that Valjevo has sports clubs, thanks to which there is the possibility of recreation and visiting various events during the stay of tourists in this city. However, the main hindrances to the development of a selective form of tourism are accommodation facilities and outdated sports infrastructure..

Keywords: *sports tourism / sports-recreational tourism / Valjevo / selective forms of tourism.*